

"OLOV VA SUV: INGLIZ VA O'ZBEK LINGVOMADANIYATIDA BINAR KONSEPTLAR VA ULARNING RAMZIY MA'NOLARI"

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14948355>

Axmedov Jahongirbek G'anijon o'g'li

BSU, Assistant teacher at English Linguistics department, e-mail:

j.g.axmedov@buxdu.uz

Annotation

This article explores the linguistic and cultural concept of "fire" and "water" in English and Uzbek. The binary opposition of these elements is analyzed through metaphorical, emotional, and symbolic meanings. The research examines how these elements reflect human experiences and are utilized in both languages. The cultural implications of "fire" and "water" in relation to emotions, nature, and spirituality are explored through the lens of linguistic analysis and cross-cultural comparison.

Keywords

Fire, water, binary concepts, linguistics, cross-cultural analysis, metaphor, emotion, symbolism.

Annotatsiya

Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillarida "olov" va "suv" kabi lingvistik va madaniy konseptlar tahlil qilinadi. Ushbu elementlarning binar qarama-qarshiligi, ularning metaforik, hissiy va ramziy ma'nolari orqali o'rganiladi. Tadqiqotda bu elementlarning inson tajribalari bilan qanday bog'langanligi va har ikki tilda qanday ishlatilishi ko'rib chiqiladi. "Olov" va "suv"ning hissiyotlar, tabiat va ma'naviyat bilan bog'liq madaniy ta'siri tilshunoslik va madaniyatlararo taqqoslash orqali o'rganiladi.

Kalit so'zlar (Keywords)

Olov, suv, binar konseptlar, tilshunoslik, madaniyatlararo tahlil, metafora, hissiyot, ramz.

Аннотация

Статья исследует лингвистические и культурные концепты «огонь» и «вода» в английском и узбекском языках. Бинарное противопоставление этих элементов анализируется через метафорические, эмоциональные и символические значения. Исследование рассматривает, как эти элементы

отражают человеческий опыт и используются в обоих языках. Культурное значение «огня» и «воды» в контексте эмоций, природы и духовности исследуется с точки зрения лингвистического анализа и межкультурного сопоставления.

Ключевые слова (Keywords)

Огонь, вода, бинарные концепты, лингвистика, межкультурный анализ, метафора, эмоции, символизм.

Kirish

Olov va suv konseptlari, tabiat hodisalari sifatida, insoniyatning uzoq tarixiy va madaniy tajribalarini aks ettirgan muhim elementlardir. Ingliz va o'zbek tillarida ushbu ikki tushuncha juda ko'p metaforik ma'nolarga ega bo'lib, ularning o'ziga xos jihatlari madaniyatlararo farqlarni va o'xshashliklarni ko'rsatadi. Har ikki madaniyatda ham olov va suv insonning ruhiyatini, ehtiroslarini, hissiyotlarini, hatto ma'naviy holatini ifodalovchi ramzlar sifatida faol ishlatiladi. Bu maqolada "olov" va "suv" konseptlarining ingliz va o'zbek tillarida qanday ifodalanganligi, ularning lingvistik va madaniy xususiyatlari tahlil qilinadi. Maqolada olov va suvning o'ziga xos ramziy ma'nolari va ular orqali madaniy tafakkur, inson ruhiyatining ta'siri va tilshunoslikka oid turli nazariyalar o'rganiladi. Shuningdek, bu elementlarning insonlarning o'zaro munosabatlari, ehtirolari, va ma'naviy qadriyatlarini qanday ifodalashda ishlatilishi hamda til orqali bu tushunchalarning qanday shakllanishi masalalari ko'rib chiqiladi. O'zbek va ingliz tillarining farqlari va o'xshashliklari tahlil qilinadi, bu orqali tilda va madaniyatda tabiiy hodisalar qanday o'zaro ta'sir o'tkazishini ko'rish mumkin.

Olimlarning mavzu haqidagi fikrlari va asarlardan misollar

O'zbek va ingliz tillaridagi olov va suvning ramziy ma'nolari haqida turli olimlar o'z fikrlarini bildirib, bu elementlarning madaniy, psixologik va diniy rolini o'rganishgan.

Ingliz tilshunosi A. C. Gardner o'z asarida³⁹ "fire" va "water" kabi tabiat hodisalarining ko'p qirrali ma'nolarini, xususan, ularning ehtirolar, yangilanish va ma'naviy tozalashdagi o'rnini ta'kidlaydi. Uning fikricha, "fire" (olov) ko'pincha insonning ichki kuchini, ishtiyoqini va g'azabini ifodalaydi, "water" esa tinchlik va poklikni ramziy ma'nolarda ishlatiladi.

³⁹ Gardner, A. C. (2010). *The Metaphorical Use of Fire and Water in English*. Cambridge University Press.

O'zbek tilshunosi⁴⁰ Sh. X. Tursunov esa olov va suvning o'zbek tilidagi ramziy ma'nolariga e'tibor qaratadi. U "olov" tushunchasini, ko'plab o'zbek xalq hikoyalarida, asarlarida va maqollarda insonning qiyinchiliklarga qarshi kurashayotgan holatlarini tasvirlashda ishlatilishini ko'rsatadi. Suv esa ko'proq hayot va yaxshilikni, poklikni anglatadi. U suvni, ayniqsa, tabiat va hayotning o'zgarmas elementlarini tasvirlashda asosiy ramz sifatida ishlatadi (Tursunov, 2005).

Tahlil va taqqoslash

Ingliz va o'zbek tillaridagi "olov" va "suv" tushunchalari bir-biriga o'xshash va shu bilan birga farq qiladi. Ingliz tilida olov ko'proq ehtiros, g'azab, kuch va yangilanish bilan bog'liq bo'lsa, o'zbek tilida olovning ramzi ko'proq jismoniy azob, mashaqqat va g'azabni ifodalaydi. "Suv" esa ingliz tilida tinchlik, yangilanish va poklikni anglatadigan ramz sifatida ishlatiladi, o'zbek tilida esa bu tushuncha hayotning manbai va poklikni ramziy ma'noda ishlatiladi.

Misol uchun, ingliz tilidagi "to be in hot water" (qiyin holatda bo'lish) iborasi suvni bunday salbiy holatlarni ifodalashda ishlatadi, o'zbek tilida esa "suvga sho'ng'ib ketmoq" (to'liq o'zini yo'qotmoq) iborasi ko'proq insonning ruhiy holatini tasvirlashda ishlatiladi. Shuningdek, ingliz tilida "fire of passion" (ishtiyoqning olovi) kabi iboralar ko'proq ijobiy manolarda ishlatiladi, o'zbek tilida esa olov ko'pincha qattiq mashaqqat yoki azobni anglatadi.

Madaniyatlar o'rtasidagi farqlar va o'xshashliklar:

Ingliz va o'zbek madaniyatida olov va suv konseptlari o'rtasida ba'zi o'xshashliklar mavjud, masalan, olovning ehtiros va kuchni anglatishi, suvning esa hayot va tozalikka nisbatan ramziy ma'noga ega bo'lishi. Biroq, ingliz tilida suv ko'proq "yengillik" va "haqiqatni ifodalash" sifatida ko'rinadi, o'zbek tilida esa u ko'proq "yangi boshlanish" va "yaqinlashish" ramzi sifatida taniladi. Bu tillarda bu tushunchalarning qanday foydalanilishi madaniy qiymatlar va ruhiyatni aks ettiradi. Umuman olganda, olov va suv ingliz va o'zbek lingvomadaniyatida faqat tabiiy hodisalar sifatida qabul qilinmaydi, balki ular olamni tushunishda, insonning ichki dunyosini ifodalashda va madaniy tajribalarni tasvirlashda ajralmas vositalar sifatida ishlatiladi.

Xulosa

Ushbu maqolada "olov" va "suv" binar konseptlari ingliz va o'zbek lingvomadaniyatida o'ziga xos ramziy ma'nolarga ega bo'lib, ularning madaniy va lingvistik tahlili orqali ko'plab o'xshashliklar va farqlarni ko'rish mumkin. Ingliz va

⁴⁰ Tursunov, Sh. X. (2005). *O'zbek tilidagi ramziy ma'nolar*. Tashkent: Fan Publishing.

o'zbek tillaridagi bu konseptlarning tasvirlash usullari, ularning metaforik ishlatilishi, inson ruhiyatiga ta'siri va madaniyatlararo taqqoslashlar orqali bu tushunchalarning lingvistik va madaniy tizimlaridagi o'rni aniqlandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Gardner, A. C. (2010). *The Metaphorical Use of Fire and Water in English*. Cambridge University Press.
2. Tursunov, Sh. X. (2005). *O'zbek tilidagi ramziy ma'nolar*. Tashkent: Fan Publishing.
3. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.
4. Kogan, V. A. (1997). *Cultural and Linguistic Aspects of Fire and Water*. Journal of Linguistic Studies, 5(2), 67-82.
5. Bartlett, T. (2015). *The Role of Fire and Water in Literature*. Oxford University Press.
6. Crystal, D. (2003). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge University Press.
7. <https://www.academic.oup.com>
8. <https://www.researchgate.net>